

Şu əsrin məktəbi təhsil tariximizdə nəzərdə tutulmuşdur

Təhsil tariximizdə özünəməxsus yeri olan, xalqımız üçün nəzərdə tutulmuş ziyalılar, tanınmış yazıçılar, dillər bəxş edənlər Şu əsrin məktəbi də məhz mənfur qonularımızdan və həliliyin qurbanı olan, bilik, elm mədədələrə məzdandır.

XIX yüzilliyin sonlarında müxtəlif sahələrdə baş verən dəyişikliklər Azərbaycan baycanda mədəniyyətə yanaşma mərifətli və meyillərin artmasına da özünün müsbət təsirini göstərirdi. Həmin dövrdə mərifətli inkişaf nəticəsində dini təhsil sistemində dünyəvi təhsil sisteminə keçid gücləndi. XIX əsrdə Azərbaycan baycanda yeni tipli məktəblər meydana gəlirdi və inkişaf yoluna qədəm qoydu. Belə məktəblərin təsiri və mərifətli sənətləri baxmadan Qarabağ bölgəsi, nəinki Azərbaycan baycanda, eləcə də, Cənubi Qafqazda, demək olar ki, ən birinci yeri tuturdu. Bu nəzərdə XIX əsrin sonlarında daha da güclənirdi.

Onu da qeyd etmək ki, XIX əsrin 80-ci illərində cəmi bir real məktəb Bakıda və bir klassik proqramıza Gəncədə fəaliyyət göstərirdi. Bu isə bir tərəfdən hələnin orta təhsilə olan ehtiyacın digər tərəfdən isə sənaye və ticarət artmaqda olan tələbin qətiyyətlə ödəmirdi. Şu ədə isə bu tələb və ehtiyac özünü xüsusilə bürəy verirdi. Burada orta məktəblər olan tələbatı get-gedə artırdı. Şu ədə proqramıza təsisi sahəsindəki tələbin nəticəsiz qalması nəzərdə alınmışdır. Hər halda 1880-ci il iyulun 30-da Peterburqa-Qafqaz komitəsinə müraciət edir.

Müraciət qeyd olunurdu: "Şu əsrin sakinlərinin təhsilə olan ehtiyacını ödəməyə 400-dən artıq əgirdin oxuması bu cəhdə bir daha təsdiq edir" və həmin ictimaiyyətin arzusuna əsaslanan Gəncə qubernatoru Şu əsrin 6 sinifli real məktəb açmağa xahiş edir. Həmin ictimaiyyət həmin məktəbi müvafiq bina ilə təmin etməyi və ildə 7500 manat pul ilə kömək etməyi öhdəsinə götürür".

Bələliklə, edilən müraciət öz həllini tapır və 1881-ci il sentyabrın 20-də Şu ədə 6 sinifli Real Məktəbin əsas qoyulur. Hazırda üç əsas sinifdə ibarət təşkil olunan bu məktəbin ilk dərəcə 159 əgirdir. Tarixi mənbələrdə qeyd edildiyi kimi, 1886-cı ildə məktəb 7.500 manat vəsait xərclənmişdir.

Dövrünün nümunəvi mərifət ocağı sayılan Şu əsrin maraqlı gündən-günə artmaqda idi. Qafqaz mərifət nazirinin nümayəndəsi 1890-cı ildə əhəzadə Ziaəddövlətin və Mirzəvan mirzə Qacar və antropoloq Antrə buraya gətirmişdir. Onların məktəbdə tədris və davamiyyətli maraqlandıqları zaman üzürlü və üzürsüz dərəcə buraxanların 7,644 faiz oldu. Şu müyyətlə olub. Bu faizlə özünü xalqımız üçün elm-mərifət həvəsinin vəvəllikillər nisbətən artdığını göstərirdi. Xalq o zaman dinin qədərlənə baxmayaraq bəzən xalqların dillərini də öyrəndi. Həmin dildə danışmaq və oxumaq cəhd göstərirdilər. Seçimdə hamı sərbəst və azad idi. Məsələn, 1890-cı ildə Tiflis məktəblərində alman dili məcburi dil kimi öyrədilirdi, Şu əsrin məktəbində bu, könüllülük prinsipi əsasında aparılırdı. Yeni açılan məktəblərdə dədəbiyyatın tədrisində xüsusi diqqət yetirilirdi. Ona görə ki, dədəbiyyat əsas tədris vasitəsi kimi yetirdimək qüdrətinə malik idi. Bunu Şu əsrin məktəbinin müfəttişləri vəzifədarları İmanovskinin Qafqaz mərifət nazirinin sərəncamlar bülletenində çap etdirdiyi "Bizim orta məktəblərdə dədəbiyyat əgirdir və xalq tədrisində, söhbətlərin aparılması əsas silahdır" bəlləyən qərar qərarı bir daha təsdiq edir. O zaman dədəbiyyata xüsusi diqqət yetirilirdi.

Burada görkəmli ziyalılar dərəcə deyirdi

Şu əsrin məktəbdə tanınmış mərifətli Həməməy Vəzirov, Mirzə Salah bəy Zöhrəbəyov, Yusif bəy Məlikhaqzadə və dərəcə deyib sənətlənən Şu əsrin məktəbində bir-birinə savadlı, sayılıb seçilən insanlar olub. Məsələn, görkəmli pədaq Mirzə Salah bəy Zöhrəbəyov Fransada və Rusiyada təhsil almış görkəmli ziyalılardan idi.

Zaqafqaziya (Qori) Müəllimlər Seminariyasının məzunları Yusif bəy Məlikhaqzadə və müəllim, reyni zamanda aktyor və rejissor kimi məşhur idi.

Pədaq, publisist, tərcüməçi, jurnalist, yazıçı və nəzir kimi tanınan Həməməy Vəzirov Şu ədə "müsliman-rus" məktəbi yaradılarda bu məktəbin direktor vəzifəsində vəzifə tuturdu. Məktəbdəki işlərin bərləyən həmin bələdiyyə

idar?sin? qlasn? seçilir. Bundan ba?qa, o, ?u?a Real M?kt?binin haz?rl?q sinfind? ana dilind?n d?rs deyirdi.

M?kt?bin tan?nm?? m??hur m?zunlar?

Burada t?hsil alm?? ?agirdl?r d? onlara d?rs dey?n mü?lliml?ri kimi sonradan m??hur ??xsl?r kimi tan?n?blar. M?kt?bin yetirm?l?ri olan ?bdül?li b?y, Muxtarov, H?s?n b?y, Ba??rb?yov, ?smay?l b?y, ??fib?yov, Muxtar b?y, Muradov, Y?usif V?zir, Ç?m?nz?minli, ?bdürr?him b?y, Haqverdiyev, Qara b?y, ?liverdil?, Cəbbar b?y, V?lib?yov, Rüst?m b?y Axundov, Xan ?u?inski f?aliyy?t?l?ri il? dövl?rinin ?n parlaq ??xsiyy?t?l?ri kimi yadda qal?blar.

Dig?r t?hsil mü?ssis?l?rin? qap?lar?n? açan Realn? M?kt?b

Öz missiyas?n? u?urla h?yata keçir?n, xalq?n maarifl?nm?sini, elm?ni yiy?l?nm?sini ind? müst?sna xidm?t?l?ri olan, Azərbaycan ?d?biyyat?na bir s?ra m??hur yaz?ç?ları, ?dibl?r, b?x? ed?n Realn? M?kt?bin binas? sonralar bir s?ra t?l?hsil mü?ssis?l?rinin f?aliyy?t göst?rm?sini üçün göz?l m?kana çevrilmi?dir. Bel?, ki, u?u an?n q?dim, tikilil?rind?n say?lan t?hsil oca??n?n binas?nda 1960-c? il?d?k? u?a Pedaqoji Texnikumu, 1960-c? il?d?n 1989-cü il?d?k? Riyaziyyat t?mayüllü 2 nömr?li internat m?kt?bi f?aliyy?t göst?rmi?dir.

Binan?n sonuncu sakinl?ri is? AP?-nin (indiki Azərbaycan Dövl?t Pedaqoji Universitetinin) ?u?a filial? olub. 1989-cü il?d?n 1992-ci il?d?k? bu binada f?aliyy?t göst?r?n ali t?hsil mü?ssis?sinin ?u?a filial?nda t?l?b?l?rsas?n pedaqoji fakült?l?rd? t?hsil al?rd?lar.

?u?an?n ?sl sahibl?ri qay?td?...

B?li, t?hsilimizin inki?af?na ?v?zsiz töhf?l?r vermi? ??z?m?tini, tarixi görk?mini, q?dimliyini qoruyan ?u?a Realn? M?kt?b çox t??ssüf ki, 1992-ci il? q?d?r ayaqda durma?? bacard?. Bel?, ki, 1992-ci ilin may ay?nda ?u?a ??h?ri i??al edildikd?n sonra erm?ni vandallar? orada bir çox tarixi, dini yerl?rimizi m?hv etdi, o cüml?d?n ?u?a Realn? M?kt?bi yand?raraq xarabazara çevirdil?. Budur, art?q ?lahi ?dal?t z?f?r çald?. 30 il? yax?n i??al olunmu? torpaqlar?m?z?n h?sr?tini son qoyuldu. 44 günlük V?t?n müharib?sində qazand??m?z q?l?b? erm?ni i??alç?lar?n?n böyük xülyalar?n?? puç etdi. Onlar?n qurduqlar?n? neç? ill?rdir ki, h?yata keçirm?y? çal??d?qlar? planlar tarixin zibilliyin?at?ld?. V??t?hsil ocaqlar?m?z? m?hv ed?r?k, xarabazarl??a çevir?n i??alç? erm?nil? is? bu d?f? "sınıf"d? qalmad?lar, bütövlükd? "m?kt?b"d?n qovuldular. Özü d? ölk? ba?ç?s? c?nab ?lham ?liyevin dediyi kimi, dü?m?ni iti qovan kimi qovduq.

Do?ma ?u?am?za t?hsilimiz qay?d?r. Art?q bizl?ri qar??da azad olunmu? torpaqlar?m?zda böyük quruculuq i?l?ri, göz?l bir h?yat gözl?yir. El? ?u?aaya s?f?ri zaman? dövl?t ba?ç?s? ?lham ?liyevin erm?ni vandalizminin qurban? olm?lmü? ?u?a Realn? M?kt?binin da??d?lm?? abinas? il? tan?? olark?n dediyi bu fikirl?r d?z?litezlikl? amüasir t?hsil tariximizd? yenid?n ?u?a s?hif?sinin aç?laca??n? dem?y? ?sas verir: "Dünyada onlar kimi saxtakar mill?t yoxdur. Bu bina da b?rpa olunacaq.

...Azərbaycan xalq? ?u?ada bundan sonra ?b?di ya?ayacaq. ?u?a bizimdir! Qaraba? Azərbaycan?r!".

["Azərbaycan mü?llimi" qzeti](#)